

اندیشه اسلامی ۲

مدرس : استادعلیرضاکریمی

بخش سوم

امامت و رهبری

عناوین بخش سوم

1- کلیات امامت

الف) ماهیت امامت

ب) تفاوت در تعریف امامت

ج) تعیین امام

د) ضرورت عقلی امامت

1) مرجعیت علمی امام

2) مرجعیت سیاسی امام

امامت و رهبری

1 – کلیات امامت

نزاع بر سر جانشینی پیامبر از نخستین مباحثی است که پس از آن حضرت میان مسلمانان رواج یافت.

1- گروهی معتقد بودند که پیامبر جانشین خود را انتخاب کرده و نظریه امامت به عنوان استمرار نبوت را مطرح نموده و می بایست از علی (ع) و دیگر پیشوایان که از سوی پیامبر معرفی شده اند پیروی کرد. از این نظر آنان **شیعه علی (ع)** نام گرفتند.

1 – کلیات امامت

2- گروهی معتقد بودند که امامت با همه اهمیت و ضرورتش، یک مقام اجتماعی و عادی است که صاحب آن به دست توده مردم یا نخبگان و یا از راه معرفی خلیفه پیشین به این مقام برگزیده می شود.

1 – کلیات امامت

امام شناسی در مذهب اهل بیت و برای دانشمندان شیعه، خود نقش روش شناختی در باورهای دینی دارد و فهم توحید و نبوت، بر آن استوار است. در اصطلاح روایات، شناخت صحیح حجت خدا، ضامن هدایت یافتگی است.

1 – کلیات امامت

الف – ماهیت امامت

امام به معنای پیشوا، پیشرو، سرپرست و مقتدا آمده است.

امام در نزد عرب، چیزی است که پیروی و اطاعت می شود، اعم از اینکه آن چیز، انسان باشد یا کتاب، به حق باشد یا به باطل.

1- کلیات امامت

الف- ماهیت امامت

امامت در اصطلاح متکلمان:

1- **جانشینی پیامبر:** امام کسی است که پس از پیامبر بر مسند او می نشیند.

2- **ریاست عامه:** ولایت بر امت در امور دینی و دنیوی

3- **واجب اطاعه بودن:** قید ((ولایت و سرپرستی خود وجوب اطاعت را به دنبال دارد.

1 – کلیات امامت

الف – ماهیت امامت

امامت در اصطلاح متکلمان:

بدین ترتیب، امامت را می توان چنین تعریف کرد:
(پیشوایی و ریاست عامه دینی بر امت مسلمان در
امور دنیوی و دینی، که به جانشینی پیامبر اعظم
(ص) و برای حفظ شریعت و تداوم الهی است.)

1 – کلیات امامت

ب – تفاوت در تعریف امامت

تفاوت اهل تشیع با تسنن در تصور امامت، نه تنها تفاوت آشکار، که اساس اختلاف آنان در مسایل مهمی از قبیل چگونگی نصب امام، ویژگیهای امام و مانند اینهاست

زیرا دیدگاه دو مذهب متفاوت است. یکی امام را تبیین گر مسایل معنوی مردم میدانند ولی دیگری امام را فقط تحلیل گر امور سیاسی مردم می داند.

1 – کلیات امامت

ب- تفاوت در تعریف امامت

شیعه و سنی دارای دو اختلاف اساسی در جایگاه امامت نیز هستند:

نخست، کلامی بودن امامت نزد شیعه و فقهی بودن و فرعی بودن آن نزد اهل سنت است؛ دیگر آنکه در نزد شیعه، نصب امام از افعال واجب خداست، اما در نزد اهل سنت از افعال واجب بندگان خداست.

1- کلیات امامت

ج- تعیین امام

در شیوه گزینش امام به دست ارباب حل و عقد و صاحب نظران، اتفاق نظر وجود ندارد و نظرات متنوعی به شرح زیر دارند:

1- امامت جز با حضور و موافقت همه ارباب حل و عقد از هر شهر و دیاری، تعیین نمی یابد.

1 - کلیات امامت

ج- تعیین امام

- 2- کمترین تعداد دخیل در گزینش امام پنج تن از اهل حل و عقد می باشد؛
- 3- امامت به رأی سه تن هم حاصل می شود.
- 4- امامت حتی با گزینش یک نفر هم حاصل می شود.
- 5- امامت با اعمال زور و قدرت حاصل می شود و نیاز به گزینش و بیعت ندارد. چنین امامی امیرالمؤمنین خوانده می شود.

1 – کلیات امامت

د- ضرورت عقلی امامت

برای امامت عامه از ادله عقلی کمک گرفته می شود
متکلمان دو راه پیشنهاد کرده اند: 1- راه لطف 2- راه
حکمت. نقطه مشترک هر دو روش، تصویر امامت به
عنوان تداوم رسالت و جانشینی پیامبری است.

1 - کلیات امامت

د - ضرورت عقلی امامت

در اصطلاح متکلمان لطف آن فعلی است که خداوند درباره بندگانش انجام می دهد تا انجام تکلیف برای آنان سهل و آسان شود.

پیام اصلی استدلال از راه حکمت، آن است که امامت مجوز ختم نبوت است.

1 - کلیات امامت

د - ضرورت عقلی امامت

1 - مرجعیت علمی امام

علم به کتاب و سنت و مصونیت از خطا دو مقام هدایت و پیشوایی، دو شرط ضروری خلافت و همانندی است. پس از پیامبر معارف و و احکام دین به تمامیت خود و بی شائبه جعل و اختلاف و بدعت، در اختیار هیچ گروهی قرار نگرفت. حال چرا؟

1 - کلیات امامت

د - ضرورت عقلی امامت

1 - مرجعیت علمی امام

با فراهم آوردن چند مقدمه می توان این چرا را پاسخ داد:
1- بیش از نیمی از دوران بعثت تا وفات پیامبر در مکه گذشت. سرسختی و آزار و اذیت بت پرستان در برابر آموزه ها و اصول علمی و عملی اسلام، باعث شد تا مسیر وحی در جهت تحکیم اینگونه مبادی قرار گیرد.

1- کلیات امامت

د- ضرورت عقلی امامت

2- شرایط سخت و جنگ های پی درپی باعث مردم یثرب و مهاجر تا جایی که فرصت و توان آنان به جای آموزش معارف و احکام دین، به دفاع از موجودیت آیین و دولت دینی جدید صرف شد و هرچندگاهی به دور پیشوای خود گرد می آمدند، تنها بخشی از علم کتاب و سنت را می آموختند.

1 - کلیات امامت

د - ضرورت عقلی امامت

3- کتاب و سنت افزون بر اصول و معارف اعتقادی و اخلاقی، شامل بخش قابل توجهی از مقررات اجتماعی و سیاسی است. روشن است که آشنا نمودن چنین جوامعی با این حجم وسیع مقررات و احکام دینی ناممکن و فراتر ظرفیت و استعداد مخاطبان خواهد بود.

1 – کلیات امامت

د – ضرورت عقلی امامت

1 – مرجعیت علمی امام

بر اساس حکمت و لطف الهی، این دستگاه نیز باید مانند دستگاه نبوت، هم عالم به کتاب و سنت باشد و هم در تبلیغ و عمل، مصون از خطا. از این نظر تکمیل هدف بعثت و تبلیغ و گسترش صحیح دین خاتم در میان ملل جهان ایجاب می کند که کسی به جانشینی پیامبر از طرف پروردگار تعیین گردد.

1- کلیات امامت

د- ضرورت عقلی امامت

2- مرجعیت سیاسی امام

شواهد روایی و تاریخی قابل توجهی دلالت بر آگاهی و نگرانی پیامبر (ص) از فتنه ها، دشمنی ها و دسته بندی های پس از خود دارد. از مجموع سخنان پیامبر می توان این موضوع را فهمید که ایشان موضوع رهبری را امر الهی و انتصابی می دانسته است.

1- کلیات امامت

د- ضرورت عقلی امامت

2- مرجعیت سیاسی امام

دلایل امر الهی و انتصابی بودن از دیدگاه حضرت رسول (ص):

1- نپذیرفتن پیشنهاد بحیره برای جانشینی حضرت پاسخ

ایشان به او: ((امر جانشینی به دست خداست، هر جا که

بخواهد قرار می دهد.))

2- بیعت عقبه دوم که یکی از نقطه های تاثیرگذار در جامعه

اسلامی مدینه بود.

1- کلیات امامت

د- ضرورت عقلی امامت

2- مرجعیت سیاسی امام

3- اگر موضوع انتخاب خلیفه به دست امت بود ضرورت داشت که پیامبر، نه تنها اصل موضوع را به مردم گوشزد کند، بلکه امت از نحوه برگزیدن، انتخاب و شرایط انتخاب شوندگان آگاه سازد.

4- مورخان و مغازی نویسان یکی از موضوعاتی که گوشزد کرده اند، اقدام و اصرار پیامبر در تعیین جانشین خود در مدینه در آستانه تمامی غزوات است.